

Biblioteka
NASLIJEĐE

TIM *press*

Biblioteka

NASLIJEDE

PAUL VEYNE

Palmira

Nezamjenjivo blago

Naslov izvornika

Palmyre

L'irremplaçable trésor

© Editions Albin Michel, Paris 2015

© za hrvatsko izdanje:

TIM press d.o.o., Zagreb

Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14

E-mail: tim.press@tim-press.hr

www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-8075-18-6

Fotografija na koricama © Guillaume Piolle / Wikipedia

Paul Veyne

Palmira

Nezamjenjivo blago

S francuskoga prevela

Leni Bastaić

Zagreb, 2016.

Halidu al-Asadu,
arheologu,
glavnom kustosu lokaliteta Palmira od 1963. do 2003.,
ubijenom „jer se zanimao za idole“

Sadržaj

Uvod	7
1. Bogatstvo u pustinji	9
2. Monumentalni antički grad	13
3. Biti kapitalist u ono doba	25
4. Starina staroga vijeka	37
5. Palmira, podanica careva	41
6. Sirijsko pleme i helenizirani grad	45
7. Spasiti Carstvo	49
8. Palmirska epopeja	55
9. Hibridni identitet	71
10. Večera s bogovima	81
11. Religija Palmirana	85
12. Palmirski portreti	95
Zaključak	101
O autoru	103

Uvod

Budući da se bavim antikom, na svojem sam se profesionalnom putu neprestano susretao s Palmirom. Otkad je teroristička organizacija Daeš (ISIS, kako se oni nazivaju) uništila Palmiru, čitav jedan dio naše kulture i moj predmet proučavanja razletio se u komadiće.

Prije petnaestak godina, zahvaljujući Marie-Claude Char, kojoj još jedanput zahvaljujem, objavio sam o Palmiri dugačak uvod za lijepu umjetničku knjigu fotografija gospodina Gérarda Degeorgea¹. Tekst je ponovno objavljen 2005., proširen i popraćen znanstvenim bilješkama u zbirci kojoj sam bio jedan od urednika, u izdavačkoj kući Éditions du Seuil.

Knjiga koja je pred vama potpuno je drukčija: mnogo je kraća, nije više riječ o strogo znanstvenoj publikaciji,

---

¹ *Palmyre, métropole caravanière*, Paris, Imprimerie nationale, 2001.

obraća se običnom čitatelju, čestitom čovjeku. Bila je to prilika da sebi postavim nova pitanja, jer nam ih sadašnjost nameće.

Zašto teroristička skupina pustoši bezazlene spomenike iz daleke prošlosti (ili ih prodaje)? Zašto uništiti Palmiru koja je na UNESCO-vom popisu svjetske baštine? I zašto toliko krvoprolića, između ostalog i smrtna kazna, mučenje i dekapitacija palmirskog arheologa Halida al-Asada 18. kolovoza 2015., kojemu je posvećena ova knjiga?

Unatoč poodmakloj dobi, kao čovjeku i nekadašnjem profesoru dužnost mi je izraziti zaprepaštenje pred tim neshvatljivim pustošenjem i skicirati portret negdašnjeg sjaja slavne Palmire koju se odnedavno može upoznati samo putem knjiga.

I.

Bogatstvo u pustinji

Grško-rimsko arheološko nalazište u Palmiri, nova žrtva terorističkog barbarstva, možda je najraskošnije što su arheolozi iskopali, uz Pompeje u blizini Napulja i goleme ruševine Efeza na turskoj obali. Oko 200. godine grad je pripadao ogromnom Rimskom Carstvu koje je u to vrijeme bilo na svojem vrhuncu, i protezalo se od Andaluzije do Eufrata i od Maroka do Sirije. Kad bi u tu trgovačku republiku pristigao strani posjetitelj, grčki ili italjski trgovac na konju, Egipćanin, Židov, poglavarstvenik kojeg je slao Rim, poreznik ili rimski vojnik, ukratko građanin ili podanik Carstva, pridošlica bi na prvi pogled zaključio da je u drukčijem svijetu. Na ulicama se govorilo posjetitelju nepoznatim jezikom, jezikom koji je bio tamošnja *lingua franca*, aramejskim, a posvuda se moglo vidjeti natpise na tajanstvenom pismu.

Svi bogati sugovornici govorili su grčki, koji je bio onodobni engleski, ali su u vlastitim imenima imali guturalna suzvučja koja je bilo teško razumjeti i izgovoriti. Mnogi su prolaznici bili odjeveni drukčije od ostalih stanovnika Rimskog Carstva; odjeća im nije bila nabrana oko tijela, nego sašivena poput naše moderne odjeće, a muškarci su nosili široke hlače: odijela za lov i rat vrlo slična onima vjekovnih neprijatelja Rima, Perzijanaca. Naime, Rim i Perzija, piše jedan onodobni autor, „međusobno su podijelili svijet“ s jedne i druge strane Eufrata. Ti plemeniti vitezovi, gospodari trgovine, za opasačem su nosili bodež, prkoseći tako zabranu nošenja oružja koja je vrijedila za sve građane. Žene su pak nosile tunike koje su im sezale sve do stopala i ogrtač koji im je pokrivač samo kosu: na čelu su imale vezenu tkaninu, a na glavi usukani turban. Neke su, međutim, nosile široke vrećaste hlače. Lica im nisu bila prekrivena velom (iako je to bio običaj u nekim regijama helenskog svijeta). O nakitu da ne pričamo! Neke su čak nosile prsten na drugom članku malog prsta. Usred pustinje sve je odisalo bogatstvom; skulpture, ne od mramora već od bronce, nalazile su se posvuda; u velikom su hramu stupovi imali pozlaćene brončane kapitele.

Prema jugu, i prema zapadu, sve do horizonta, pustinja je do prije nekoliko mjeseci bila načičkana gomilom razmetljivih spomenika, pogrebnih hramova, hipogea ili četvrtastih kula od nekoliko katova (slike 2 i 3). Bili su to mauzoleji u kojima su velike obitelji, koje su upravljale dijelom razmjene dobara Rimskog Carstva s